

TÜRKÇE SAKLI BİR GÜÇ

YRD. DOÇ. DR. HÜSEYİN ÖZBAY*

Dilimiz saklı bir güce (potansiyel güce) sahiptir. Dil, bilimin hem konusu hem de aracıdır. Dil, bilim tarafından anlatılırsa konu, nesne; dil, bilimi anlatırsa araçtır. Yani dil, hem bir nesne hem de bir araçtır. Onu kullananlar ise insanlardır. Dilin kendisi bir kullanıcı değil, kullanımdır. Dolayısıyla dille ilgili bütün tereddütlerimizin ya da eleştirilerimizin altında bir kullanım olan dilin değil, kullanıcıların eleştirilmesi, zikredilmesi yatar.

Sanatta ise dil, sanatın bizzat kendisidir. Sanatta dil, bir dış yönlendirici değildir; mesajını dışa değil, bizzat kendisine çeviren bir bumerang gibidir. Yani bir sanat eserinde “Ne kadar güzel şeyleri anlatmış!” yerine “Bu dil ne kadar güzeldir!” diyoruz. Dil bu şekliyle bir obje oluyor. Bu objeye de “estetik obje” diyoruz.

Wittgenstein, Heidegger gibi bazı filozoflar, dili aynı zamanda felsefenin kendisi olarak görüyorlar. Wittgenstein, “Felsefe, bir dilin içinden geçmedir.” diyor. Orman içinden geçen bir insan neler hisseder, ne kazanır ya da neyi kaybeder; bir dilin içinden geçen insan hangi renkleri alır? Yani felsefe, bir dil rengidir. Başka bir düşünür de felsefeyi “dil efekti” olarak görüyor.

* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

Wittgenstein, Heidegger gibi bazı filozoflar, dili aynı zamanda felsefenin kendisi olarak görüyorlar. Wittgenstein, “Felsefe, bir dilin içinden geçmedir.” diyor. Orman içinden geçen bir insan neler hisseder, ne kazanır ya da neyi kaybeder; bir dilin içinden geçen insan hangi renkleri alır? Yani felsefe, bir dil rengidir. Başka bir düşünür de felsefeyi “dil efekti” olarak görüyor.

Türkiye’de bazıları dili sadece bir araç olarak görüyor. Bunun yanlış olduğunu belirtmek istiyorum. Dili sadece bir araç olarak görmek, daha iyi bir araç bulunduğu (araba, cep telefonu vb.de olduğu gibi) onun terk edilebileceği anlamına gelir. Dolayısıyla bu görüş tehlikeli ve noksandır. Dil, kullanıldıkça eskijen ve düşen değil, aksine çoğalan ve gelişen bir sistemdir.

Dil, bilimi anlatırsa araç; bilim tarafından anlatılırsa konu olur. Gerek ülkemizde gerekse ülkemizin dışında Türkçe, bilimin konusu olduğunda tartışma nedeni olmamaktadır. Meselâ, dünyada herhangi bir bilim adamı, Türkolog, dil bilimci Türkçenin yetersizliğinden bahsetmez; Türkçenin bir polemğe konu olmasını gerektirecek tarzda onun bayağı bir dil olduğunu, alt tabaka dil olduğunu söylemez. Türkçe bilim olarak incelendiğinde, “mukayeseli üstünlük”te alabildiğine yukarı bir yeredir. Peki neden Türkçe bilim dışında bu kadar çok tartışılıyor? Bir insanın sağlığı çok tartışılıyorsa orada problem var demektir. İngilizce, Almanca, Rusça ve Fransızca gibi diller hiçbir zaman bu derece polemik konusu hâline gelmemiş, kelimeleri bu kadar çok tartışılmamış ve ideolojik bir malzeme olarak kullanılmamıştır. İki İngiliz yazarı arasındaki söylem farklılığı Türkçede acaba Tahsin Yücel’le herhangi bir yazarın söylem

farklılığı kadar makasını açmış mıdır? Ya da bizdeki kadar, bazılarının Türkçesiyle bazılarının Türkçesi arasındaki fark bu kadar büyük tartışma konusu yapılmış ve ideolojik malzeme olarak kullanılmış mı? O zaman Türkçe üzerinde neden bu kadar çok tartışılıyor. Ülkemizde Türkçe, bilimin konusu olduğunda bu kadar tartışılmıyor, aksine hayranlık uyandırıyor. Peki neden bilimin dışında, bir sanat, felsefe dili, konuşma dili olarak ya da üslup olarak tartışılıyor. Çocukluğumuzdan bugünüme kadar bir tartışma içindeyiz. Bugün, öz Türkçecilik tartışması yok ama Türkçeyle bilim yapılıp mı yapılmaz mı, tartışması var. “Türkçeyle bilim yapılıp mı?”

demek, “Türkler bilim yapabilir mi?” demektir. Bu tartışmanın mantıkî bir tarafı yoktur. Bu, fâil dururken fiili suçlamak gibi bir şeydir. Dışarıda Türkçe örselenmiyor da neden içimizde örseleniyor? Bu, yaralayıcı bir sorudur.

Yabancı dille eğitim, Türk öğrencilerinin zihnini örselemektedir. Mümin Köksal, “Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi” adlı kitabında bunu bilimsel olarak ortaya koyuyor. Bilimi anlamak yerine dili anlamaya çalışmak, algılama gücünü %50 zayıflatmaktadır. Türkçe, dışarıda, bilimin konusu olduğunda örselenmemektedir. Amerika’daki ünlü sosyal bilimcimiz Kemal Karpat, “Dil biliminin bütün konularına Türkçe dahildir.” der. Buna karşın bazı oryantalistler gizliden gizliye, Türkçeyle büyük bir roman yazılamayacağını, sanat eseri meydana getirilemeyeceğini savunmaktadır. Meselâ, Arthur Costler, “Büyük diller dışında (İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Almanca) roman yazanlar, ancak çevirmenlere çalışır.” der. Yani “Türkçeyle roman yazılır, ama o, İngilizceye çevrilince adam olur.” demek istiyor. Orhan Pamuk’un Türkçesinin zayıf İngilizcesinin kuvvetli olduğuna dair iddialar vardır. Talat Sait Halman, İngilizce bir şiiri Türkçeye çevirirken daraldığını, Türkçe bir şiiri İngilizceye çevirirken ise genişlediğini; çünkü İngilizcenin daha zengin bir dil olduğunu, çok daha geniş imkânlar sunduğunu söylemektedir. Dil bir kullanıcı değil, kullanımdır, fiildir. Bu durum rahmetli Cemil Meriç’in, “Bu ülkede yaşanmaz diyenler, onu yaşanmaz hâle getirenlerdir.” sözünü hatırlatıyor. Bu durumda yerli oryantalistlere şu soruyu sormak gerekiyor: Türkçe için ne yaptınız? Üniversitelerden kovuyorsunuz. Türkiye’nin en zeki çocukları eğer Türkçeyle üretim yapmazlarsa Türkçe, Türkçecilere bırakılmış oluyor. Bir düşünür, “Felsefe, felsefecilere bırakılamayacak kadar önemlidir.” der.

Fâiller, yani dili kullananlar bir iş yapmazsa Türkçenin potansiyel gücü de saklı kalmaya devam eder. Bu da kullanıcıların kusurudur. Sular akar, Türk bakar. Sudan enerji elde edememek suyun kabahati değil, sudan enerji etmeyen kabahatidir. Türkçe bir bilim dili, bir şiir dili ve felsefe dili olabilecek ve bu konudaki ihtiyacı hemen karşılayabilecek saklı bir güce sahiptir.

Söz dizimi özne-nesne-tümleç-yüklem şeklinde dört öge taşıyan Türkçe bir cümlenin kombinasyon gücü 24’tür. Yani onu 24 farklı şekilde, dönüşümde söyleyebiliriz. Her söyleyişte bir heyecan katmanı, bir duygu katmanı, bir farklılık, vurgu ortaya çıkıyor. Bu bir anlamda Türkçenin kaypak bir dil olduğu söylemini gündeme getiriyor. Bunu, Boğaziçi Üniversitesinde bir felsefe doçenti söylüyor. “Türkçe kaypak bir dil olduğu için felsefeye uygun değil.” diyor. Almandan

Kısaca, dil onu konuşan insanın uzvu gibidir. Ses onun sesidir, akciğer, gırtlak, küçük ve büyük dil, diş, damak, dudak, soluk, yüz, beyin onunsa, bunların zihnin ve ruhun süzgecinden geçmiş sesli ifadesi olan “verbal dil” de onundur.

bir felsefe metnini çevirememesinin sebebini kendisinde değil, Türkçede görüyor ve böyle söylüyor. Yani kelimeler yerinde durmuyor, sürekli zıplıyor. Evet, Türkçe kaypak bir dildir, dinamiktir; Avrupa dilleri gibi statik, donmuş değildir. Onların kelimeleri yerinden kıpırdamıyor; ama Türkçede her kelime dönüştürülebilir. Dönüşümsel dil bilgisi dediğimiz şeye en iyi malzeme bizim dilimizdir. Öge sayısı beşe çıktığında bu sayı 120, altıya çıktığında 700, yediye çıktığında 5000’den fazla olmaktadır. Bir fiilin türev katsayısı ortalama 100-120, eğer o fiilden isim de türetirsek 150’ye kadar varıyor. Bir kök, 120 nüans, kelime doğuruyor. İşte bu muazzam bir güçtür, yani saklı güçtür. Leksikolojik olarak İngilizce sözlükle Türkçe sözlüğü karşılaştırdığımız zaman karşımıza sözcük tekniği çıkıyor. Biz bütün fiillerimizi yaptık ve kullandık mı? Yani saklı gücü kullanıyor muyuz?

Sözcük sayısına bakarak İngilizce daha kuvvetli, Türkçe daha zayıf bir dildir, şeklinde karşılaştırma yapmak anlamsızdır.

Aslında Türkçenin değeri, dilin değeridir. Dilin değerine kısaca değindikten sonra Türkçenin diğer dilleri arasındaki “mukayeseli üstünlükler”inden söz edeceğim.

Dilin Değeri ve Önemi

Bu konuda çok şey söylenebilir. Kısaca, dil onu konuşan insanın uzvu gibidir. Ses onun sesidir, akciğer, gırtlak, küçük ve büyük dil, diş, damak, dudak, soluk, yüz, beyin onunsa, bunların zihnin ve ruhun süzgecinden geçmiş sesli ifadesi olan “verbal dil” de onundur. Ferdî olarak “Dil, benim” diyebiliriz. “Bana ait dil değil, ben dilin kendisiyim” anlamında. Zihinsel ve psikolojik olarak her türlü kişisel iletişimi dilin ferdî kullanımıyla sağlamaya çalışırız. Buna “bireysel dil” diyebiliriz. Aynı zamanda “Dil biziz” de diyebiliriz. Dilin bu aidiyeti onun ferdî kullanımı yanında sosyal kimliğini de açıklar. Bu, dilin sosyolojik tarafını gösterir. Bir toplum içinde ana dili kullanma tarzı, şahsî üslubumuzu, yabancı diller arasında

ise millî aidiyetimizi ya da kimliğimizi gösterir. Bu, dilin millî tarafıdır. Bir insanın şahsî kimliği de millî kimliği de en çok dille ortaya çıkar. Onun içindir ki “Dilini kaybeden dilden daha çok şey kaybeder”. Dil aynı zamanda dünyaya bakışımızı belirler. Eşyaya, varlığa, olaya, zamana, insana nasıl bakageldiğimizi kullandığımız dilin “içkin şifreleri” gösterir. Bu, dilin felsefî tarafıdır. Duygumuzu, aşkımızı, korkumuzu, heyecanımızı o tayin eder. Bu, dilin duygu ya da romantizm tarafıdır. Dille güzellikler yaratırız, güzellikleri de dille açıklar, yansıtırız. Bu, dilin estetik tarafını gösterir. Bu, edebiyattır, kültürdür. Antropolojik ve etnografik sınırlı sayıda ve kabiliyette bazı başka göstergeler olsa da millî kimliğin, millî edebiyatın, millî kültürün, millî tarihin en önemli yapıcısı, taşıyıcısı ve yansıtıcısı da dildir. Bir anlamda her şey dile yansır, her şey dille yansır. Türkçemiz nefis bir karşılık olarak buna “dile getiriş» diyor. Dışımızda ve içimizde her şey var. Görebildiğimizi görürüz de, düşünebildiğimizi ya da duyabildiğimizi olduğu gibi. Ama bunların “dile getirilişi» olmasaydı insanlığın büyük edebî, estetik, etik ve felsefî değerleri olmazdı. Dili sadece araç olarak görenlerin yanlıgıları da budur. “Aracı değiştirirsek ne kaybederiz?” sorusu, tarihî, kültürü, felsefeyi, duyarlılığı, dünya idrakini kaybederiz şeklinde ağır bir cevabı gerektirir. Dille yaratılan en yüksek değer edebiyattır. Tiyatroyu, müziği, ferdi ve anonim olanı da içine alan geniş anlamıyla edebiyat.

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli şey bence şudur: Milletler, en çok tarihi ve bugünü içine alan geniş zaman zarfında yarattıkları edebiyatla ölçülürler. Edebiyatı olmayan büyük milletten söz edilemez. Hem ferdi hem de millî olarak “Ben varım, yaşıyorum, dünya idrakim şudur, zamanla, insanla, toplumla, çevreyle, tabiatla münasebetlerim şöyledir; doğum, hayat ve ölümle ilgili tasavvur ve tasavvufumu açıklıyorum; inançlarımı, zevklerimi yakınlarıma, çevreme, milletime ve insanlığa duyurup paylaşıyorum.” demektir bu. Dünyayla, eşyayla,

Bilindiği gibi insanın aidiyet ya da kimlik problemi çağımızda çok tartışılan bir kavramdır. Hem şahsî hem millî hem de evrensel kimlik tanımlamaları aidiyetle ilişkilidir.

tabiatla, fizik ve metafizikle, insanla, Allah'la, ahiretle, sonsuzlukla ne kadar ilgili ya da ilgisiz olduğumuzun temel göstergesi dil ve edebiyattır. Rahatlıkla edebiyatını okuduğumuz milletlerin ne olduklarını, yani kalite ve kalitesizliklerini anlayabiliriz. Edebiyat, derin yapıdaki dil işlemlerinin sözle, yazıyla ve dijital yolla yüzey yapıya çıkması, dönüşmesidir. Her türlü ifade; iç dilin, derin dilin bu üç yolla dönüşümüdür. Bu sebeple içimizdeki dil (ki biz buna ana dili diyoruz) bizim ne olduğumuzu gösterir.

Bilindiği gibi insanın aidiyet ya da kimlik problemi çağımızda çok tartışılan bir kavramdır. Hem şahsî hem millî hem de evrensel kimlik

tanımlamaları aidiyetle ilişkilidir. "Bu ana babaya aidim, şu çevreye, şu zamana, şu okula, şu akıma aidim" beyanı gibi "Şu millete aidim, ya da şöyle bir insanlığa aidim" demek, bir kimlik belirlemektir. Edebiyatın kimliği ise şüphesiz dildir. Başka bir dilde yazanın edebî kimliği de yazdığı dilin edebiyatıdır. Cengiz Aytmatov'un milliyeti Kırgız Türkü'dür. Kültürel ve soy kütük kimliği budur. Ama aynı yazarın edebî kimliği Kırgız ya da Türk değildir. Çünkü Aytmatov önemli bütün eserlerini ana dili olan Kırgız Türkçesiyle değil Rusça ile yazmıştır. Dolayısıyla Aytmatov, Kırgız'dır ama edebiyatı Rus edebiyatına girer. Herhangi bir yazarın ya da edibin milliyeti onun edebiyatını tayin etmez. Herhangi bir tema da edebî kimliği göstermez. Sözgelimi, bir Alman yazarı Türk'e ait bir temayı Almanca işlerse edebiyatı Alman edebiyatı olur. Bu sebeple Türkçe yazmayan bir Türk'ün edebiyatı, Türk edebiyatı değildir. Keşke Akif Pirinççiler, Yüksel Pazarkayalar, Zehra Çıraklar Türkçe de yazsalar (Karakuş, Kuruyazıcı 2001). Bizim onlara büyük ihtiyacımız vardı. Üstelik ana diliyle yazmayan bu değerli yazarların bir kısmı eserlerinde âdeta milliyetlerini gizleyip göçmen sıfatıyla aşağılanmaktan kurtulacaklarını hesap ediyorlar. Oysaki Almanya'da düşük yoğunluklu ya da örtülü de olsa bir kimlik küçümsemesine karşı Türkçenin ve Türk kültürünün var oluşuna kalem oynatmak sadece millî bir duyarlılık değil aynı zamanda çağdaş bir tutum olurdu. Çünkü dilin kimlik belirlemesi onun yok oluşuyla kimlik bunalımlarını yaratıyor. Kültürlerarası mukayesede kullanılan ölçütlerin analogları zihinsel olarak büyük bir yanıltsatma meydana getiriyor. Kimlik mutasyonu olmayınca da insanları ruhî ve

zihni bunalıma sevk eden bir "Arasat" ya da "ârâf kimliği" oluyor. Keşke bizim de Robert Bosch ve Bavyera Akademisi gibi Almanya'da yaşayan Türk yazarlarına Türkçeye yaptıkları katkı için maddî destek ve ödül veren vakıflarımız olsaydı.

Kısaca bir ana dili terk etmek; sadece daha elverişli bir araçla onu değiştirmek değil; şahsî, millî, kültürel, ruhsal, sosyal ve tarihî bir aidiyetten yapay kimlikli başka bir aidiyete biat etmek demektir. Bir Türk'ü, Türkçeden, Türkçe kullanmaktan, Türkçenin edebiyatını kurmaktan uzaklaştıran sebepler ve şartlar isyan edeceğimiz bir tutumsuzluğumuzdur. Bu sonucu kötölemek yerine acı da olsa tenkit ve tahlil etmek çok önemlidir. Felidae yazarını kaybetmek, zamanımızda toprak kaybetmekten daha acıdır.

Türkçemiz bugün hem önemsenen hem örselenen bir dildir. Türkçeyi örseleyenler daha çok onun evlatlarıdır. Oysa nesnel ölçütlerle hareket eden UNESCO, yaşayan 6500 civarındaki dil içerisinde Türkçeye ilk beş-altı dil arasında yer vermiştir. Bu şeref payesi, büyük önemsemedir. Türkçeyi bilim, sanat, felsefe ve iletişim dili olarak yetersiz bulanların tezleri bilimsel değil ideolojiktir. Birçokları da vardır ki, talihsizliğin, bilgisizliğin mankurtça yabancılaşmanın sonucu anadillerine yabancı kalmışlardır.

Aslında dillerin sayıları da, sıralanması da eleştiriye çok açık bir konudur. Çünkü her dil değerlidir. Her dil, her bir insandır. İnsanın değerlisi değersiz değil az gelişmiş, orta gelişmiş, çok gelişmiş söz konusudur. Bence dillerde de böyledir. Hiçbir dil "mutlak üstün" değildir. Dillerin sıralanması ya da onların güç oranları

Türkçemiz bugün hem önemsenen hem örselenen bir dildir. Türkçeyi örseleyenler daha çok onun evlatlarıdır. Oysa nesnel ölçütlerle hareket eden UNESCO, yaşayan 6500 civarındaki dil içerisinde Türkçeye ilk beş-altı dil arasında yer vermiştir. Bu şeref payesi, büyük önemsemedir. Türkçeyi bilim, sanat, felsefe ve iletişim dili olarak yetersiz bulanların tezleri bilimsel değil ideolojiktir. Birçokları da vardır ki, talihsizliğin, bilgisizliğin mankurtça yabancılaşmanın sonucu anadillerine yabancı kalmışlardır.

Türkçe, dünyanın en eski yazı dillerinden biridir. Türkçe ile Sümerce arasında yanlışılanamayan genetik benzerlikler bulan rahmetli Prof. Dr. Osman Nedim Tuna'ya göre 8500 yıllık geçmişle dilimiz dünyanın en eski yazı dilidir (Tuna 1990). Bilim adamlarının ortak karine tahminleri ise Türkçenin en az 4500 yıllık geçmişi olduğudur. Bundan 1400 yıl önce atalarımız Ötüken'de mezar taşları üzerinde duygularını, düşüncelerini ve felsefelerini yazarlarken henüz İngiliz yazı dili yoktur. İngiliz yazı dili bilinen belgeyi Türk yazı dilinden sekiz yüz yıl sonra başlamıştır. Türkçe bu yaşıyla tarihin derinliklerine şahitlik etmiş dillerden biridir.

“mutlak üstünlük»ü değil “mukayeseli üstünlük»ü gerektirir. Türkçenin bu sırası da “mukayeseli üstünlük”ün bir sonucudur ve bizim için talih ve şereftir.

O hâlde Türkçenin diller arasında, mukayeseli üstünlükleri nelerdir? Bu soru bence çok önemlidir. Şartları ve sebepleri itibarıyla bir savunma mekanizması içinde kendilerini makul göstermeler de ana dillerinden kaçanların nasıl bir dilden kaçtıklarını göstermesi bakımından da bu sorunun cevaplarına ihtiyacımız vardır.

Bir kere sonuçtan başlayalım. Türkçe dünyanın en önemli altı dilinden biridir. Bu tayin ve tespit Türk bilim adamları ve araştırmacıları tarafından değil Birleşmiş Milletler Kültür Sanat Bilim Kurulu (UNESCO) tarafından yapılmıştır. Yani, bu hüküm, “Kuzguna yavrusunun Zümrüdüanka görünmesi” kabilinden değildir.

Türkçenin Mukayeseli Üstünlüğü

Türkçeyi mukayeseli üstünlükte bu derecede önemli kılan nedir? Bu sorunun cevabı çok uzundur. Ayrıntıya girmeden ana hatlarıyla açıklamaya çalışacağım.

Türkçenin mukayeseli değerleri için üç “dış nesnel ölçüt”ten söz edebiliriz.

1. Türkçenin Yaşı: Türkçe, dünyanın en eski yazı dillerinden biridir. Türkçe ile Sümerce arasında yanlışılanamayan genetik benzerlikler bulan rahmetli Prof. Dr. Osman Nedim Tuna'ya göre 8500 yıllık geçmişle dilimiz dünyanın en eski yazı dilidir (Tuna 1990). Bilim adamlarının ortak karine tahminleri ise Türkçenin en az 4500 yıllık

geçmiş olduğuudur. Bundan 1400 yıl önce atalarımız Ötüken’de mezar taşları üzerinde duygularını, düşüncelerini ve felsefelerini yazarlarken henüz İngiliz yazı dili yoktur. İngiliz yazı dili bilinen belgeli Türk yazı dilinden sekiz yüz yıl sonra başlamıştır. Türkçe bu yaşyla tarihin derinliklerine şahitlik etmiş dillerden biridir.

2. Türkçenin Coğrafyası: Türkçe yine dünyanın en geniş coğrafyasında kullanılan dillerden biridir. Tarihte ve bugün etnik bir dil olarak bütün Balkanlarda, Türkiye’de, Kıbrıs’ta, Suriye’de, Irak’ta, Azerbaycan’da, İran’da, bütün Kafkaslarda, İdil Ural’da, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Karakalpakistan, Çuvaşistan, Yakutistan, Moğolistan, Doğu Türkistan, Tuva, Altay, Hakas, Şor gibi ülkelerde Türk uruğlarının kullandığı dildir. Avrupa, Amerika, Avustralya’ya göçüp orada Türkçeyi kullananlar dışında bugün Türkçenin vatanı 12 milyon km.lik bir büyüklüktedir. Bu yüzölçümü, Türkiye’nin on beş katından fazladır (Özkan, Ercilasun 1993; Dönmez 1976).

3. Türkçenin Nüfusu: Türkçe 200 ila 240 milyonluk miktarla dünyada en çok konuşulan “etnik nüfus”lardan birine sahiptir. Bu etnik nüfus parçalanmış durumdadır. Dünyada Türkçe nüfus kadar parçalanmış ikinci bir dil yoktur. Mesela çok devletli geniş Arap dünyasında böyle bir parçalanmanın getirdiği iletişim sıkıntısı bulunmaz. Çeşitli Arap ülkelerinde küçük ayrılıklar “anlaşılır farklılıklar”dır. Britanya İngilizcesi ile Amerikan, Avustralya İngilizceleri de böyledir. Ama Türkçenin kullanıldığı geniş alanlarda “anlaşılmaz farklılıklar” oluşmuştur.

Türkçe parçalanmış dil nüfusuna karşılık UNESCO tarafından tarihi ve coğrafyası gibi nüfusuyla da önemsenen bir dildir.

Diller arasında iki türlü nüfus vardır. Bunlardan birisi “emperyal nüfus” diğeri “etnik nüfus”tur. Emperyal nüfus için İngilizce, İspanyolca gibi diller iyi örnektir. Dünyada İngilizce konuşan İngiliz sayısı az, İngilizce kullanan İngiliz olmayan sayı ise kat kat çoktur. İngilizcenin yaygınlığı ana dilleri öldürülen sömürge ülkeleri ve bugünkü Amerikanın süper güç oluşuyla alakalıdır.

Türkçe dünyadaki beş altı “ana dil”den biridir. Burada kullanılan “ana dil” terimi ile “ana dili” kavramını karıştırmamak gerekir. “Ana dil”, başka bir dilden türememiş, dilin tarihinin var oluşundan beri mevcudiyetini sürdüren, temel genetik gramer yapısına sahip dildir. Türkçeyi ana dil yapan temel ölçütler, diğer dillere de uygulandığı zaman durum gayet iyi anlaşılır. Türkçe ana dil ölçütlerinin tamamına sahiptir. Bu ölçütlerden ön önemlisi; temel kelimelere, ilk kelimelere, primitif dil elemanlarına sahip olmasıdır. İlk kelimeler içinde en önemlileri ise vücut organ adlarıdır.

Diller arasında iki türlü nüfus vardır. Bunlardan birisi “emperyal nüfus» diğeri “etnik nüfus»tur. Emperyal nüfus için İngilizce, İspanyolca gibi diller iyi örnektir. Dünyada İngilizce konuşan İngiliz sayısı az, İngilizce kullanan İngiliz olmayan sayı ise kat kat çoktur. İngilizcenin yaygınlığı ana dilleri öldürülen sömürge ülkeleri ve bugünkü Amerika’nın süper güç oluşuyla alakalıdır. Bunlar, gittikleri ülkelerin yerli dillerini ya ortadan kaldırmış ya da çarşı pazar dili derecesine düşürmüş emperyal dillerdir. Sözgelimi bugün Britanya yurdundaki İngiliz sayısı ile İngilizceyi konuşup kullanan nüfus denkliliğinden söz etmek mümkün değildir. Dilimizi konuşan nüfusun İngilizceyi konuşan nüfustan çok az görünmesi Türkçenin emperyal dil olmamasından kaynaklanır. Türkçe hem coğrafyası hem de nüfusuyla “etnik” özellik taşır. Etnik nüfusta, dil nüfusuyla millet nüfusu aşağı yukarı denktir. Yani dünyada Türkçeyi kullananlar etnik olarak büyük oranda Türklerdir.

Bu üç durum, doğrudan dilin iç yapısını ilgilendirmeyen “dış nesnel ölçüt”lerdir. Türkçenin mukayeseli üstünlük yöntemiyle nesnel olarak ortaya çıkan üstünlüğü sadece dış süreçlerden ve tarihî şartlardan kaynaklanmaz. Türkçenin “dil içi yapısal nitelikli üstünlük»leri de vardır. Nitelikli dil üstünlüğü bir anlamda “dil gücü”dür (Aksan 1996). Türkçe onu öğrenen, kullanan ve inceleyen her bilim adamını şaşırtacak derecede kendine has nitelikler taşır. Dilimizin muhteşem niteliklerinden birkaçını ayrıntıya girmeden açıklamak istiyorum.

Ana Dil Olarak Türkçe

Türkçe dünyadaki beş altı “ana dil”den biridir. Burada kullanılan “ana dil” terimi ile “ana dili” kavramını karıştırmamak gerekir.

“Ana dil”, başka bir dilden türememiş, dilin tarihinin var oluşundan beri mevcudiyetini sürdüren, temel genetik gramer yapısına sahip dildir. Türkçeyi ana dil yapan temel ölçütler, diğer dillere de uygulandığı zaman durum gayet iyi anlaşılır. Türkçe ana dil ölçütlerinin tamamına sahiptir.

Bu ölçütlerden ön önemlisi; temel kelimelere, ilk kelimelere, primitif dil elemanlarına sahip olmadır. İlk kelimeler içinde en önemlileri ise vücut organ adlarıdır. Türkçe kendi vücut organ adlarının tamamına sahiptir. Saç, baş, alın, yüz, dil, diş, damak, dil, boyun, omuz, bel, el, kol, parmak, bel, kalça/but, diz ayak vs. Vücut organ isimleri “mikro kozmos”un ilk tesmiyesidir. İnsan önce kendi vücudunu (mikro kozmos) adlandırdı. Dilimizde kullanılan bu kelimelerin hepsi de köken bakımından Türkçedir.

Ana dil ölçütlerinden ikincisi sayılardır. Türkçe hem sayı isimlerine hem de sayı işlemlerine sahip bir dildir. Sıfır, milyon ve milyar gibi sonradan ortaya çıkan sayılar primitif değildir. Diğer sayıların tamamı primitiftir ve Türkçedir.

Diğer bir ölçüt; ben, sen, o, biz, siz, onlar; bu, şu, bunlar, şunlar gibi hem leksik hem de gramatik unsur olan zamirlerdir. Bilindiği gibi dilimizde zamirler ek olarak da görev alırlar ve gramer oluştururlar. “Geliyorum” filindeki “-um” eki “ben zahirinin değişmiş ve ekleşmiş karşılığıdır ve bu özellik sadece Türkçeye mahsustur. Bu özelliكتendir ki Türkçemizde zamir kullanılmadan ek öznesiyle cümle kurulabilmekte fakat ek öznesine başvurulmadan cümle oluşturulamamaktadır. “Ben, bugün geliyorum” cümlesinden “ben” atılarak “Bugün geliyorum” denilebildiği halde ek öznesi olan -um cümleden çıkarılarak “Ben bugün geliyor” biçimde bir cümle dönüşümü yapılamamaktadır.

Akraba isimleri de ana dil ölçütlerinden bir diğeridir. Ata, ana, kız kardeş (singil), abla, erkek kardeş (ini: üke), ağabey (abi: eke: aka: ağa) teyze, ece, tayece, dayı, yeğen, yenge, bibi gibi temel Türkçe kelimeler arasına ihtiyaçtan olmamasına rağmen çeşitli sebeplerle giren bazı alıntı adlar da vardır. Bunlardan birkaçı “baba” (“ata” yerine), hala (“bibi” yerine), amca (“eçü” yerine), kuzen (“teyze, dayı, amca çocukları” yerine) olarak kullanılmaktadır.

Ana dil ölçütlerinden ikincisi sayılardır. Türkçe hem sayı isimlerine hem de sayı işlemlerine sahip bir dildir.

Ana dil ölçütlerinden biri ve belki de en önemlisi “fiil (eylem) varlığı”dır. Türkçe dünyanın en zengin fiil dillerinden biridir. Fiil, oluş ve hareket demektir. Türkler tarih boyunca bir oluşun ve hareketin içinde oldular.

Ana dil ölçütlerinden biri ve belki de en önemlisi “fiil (eylem) varlığı”dır. Türkçe dünyanın en zengin fiil dillerinden biridir. Fiil, oluş ve hareket demektir. Türkler tarih boyunca bir oluşun ve hareketin içinde oldular. On bin km öteleden Orta ve Uzak Asya’dan gelerek Doğu Avrupa’ (Bakanlar) da, Kafkaslarda, Anadolu’da, Mezopotamya’da yurt edindiler. Azınlık değil gittikleri yerlerde egemen halk oldular. Bütün bu hareket, yer değiştirme dile yansdı. Bir milletin karakteri ile dili arasındaki paralellik en çok bu noktada teyit edilir. Türkçede kullanılan bütün fiiller köken olarak Türkçedir ve primitiftir. Başlangıçtan beri gelen fiil varlığımız yanında Türkçeyi dünyanın en önemli fiil dillerinden biri yapan önemli hususlardan biri de basit fiillerimizin türev katsayılarıdır. Türkçede basit bir fiilden ortalama 120 civarında türev alınabilmektedir. Dünyada bu derecede türetme gücü olan başka bir dil yoktur. Ayrıca Türkçede

isimlerin tamamı da teorik potansiyel olarak fiile çevrilebilmektedir. “Sabah” isminin “sabahla-” türevi gibi. “Oyun” isminin “oy(u)na-” türevi gibi. Türkçemizde; basit fiiller, isimden ve fiilden kat sayısı yüksek türev fiiller dışında bir de fiilimsiler ve birleşik fiiller vardır. Bu Türk milletinin aksiyonerliğini onun diline yansıtan en önemli göstergedir. Bütün bu varlığıyla Türkçe, başka özellikler yanında “aksiyomatik dil” olarak da dikkat çekmektedir.

Kelimelerin eklerle sağlanan türev gücü sadece fiillerin iştikaklarında görülmez. Bazı edatlar dışında bütün kelimelerimizin yüksek türev katsayısı vardır.

Yüksek türetme gücü her gelişmeye ayak uydurmaya hazır bir potansiyel güçtür. Bunun yeterince kullanılıp kullanılmadığı ise bize ya da bu dilin kullanıcılarına düşer.

Türkçenin mukayeseli üstünlükte diğer bir nitel gücü ise matematik simetrik ses yapısıdır. Türkçe bir “vokal dil”dir. Ses uyumları; ciğerlerimizden başlayıp ağız boşluğumuzda organize olan dil seslerinin âdeta genetik matematiğini gösterir. Bu bakımdan Türkçe kelimeleri vokal müzikalitesi bakımından şu şekilde ayırabiliriz: İki ünlü taşıyan, üç ünlü taşıyan, dört ünlü taşıyan kelimeler. Türkçe ses matematiğinin temeli, ses dönüşümlerinin gelişigüzel değil mütakabiliyet esasına göre oluşmasıdır.

Türkçenin söz dizimi de mukayeseli farklılıklarımızdan biridir. Türkçe cümlelerde kelime (öge) kombinasyonu başka dillerde görülmeyecek kadar alternatif ifade yaratır. Sözelimi yedi ögelik bir Türkçe cümlede dönüşüm potansiyeli 5040 nüans cümledir. Cümlede öge sayısı sekize çıktığında potansiyel dönüşüm aklın almayacağı derecede 40320 nüans cümleye ulaşır. Oysa Almanca, İngilizce gibi dillerde cümle öğelerinin yerleri kısmen kombine olur ve potansiyel nüans cümle sayısı azalır.

Sonuç olarak, Doğu Avrupa'dan Çin'e, Saha ülkesine, kuzeyde İdil Ural'dan güneyde, Afganistan'a, Anadolu'ya, Mezopotamya'ya kadar 12 milyon km.lik bir alanda etnik unsur olarak 220 milyon insan tarafından az veya çok kullanılan ve tarihin en eski dillerinden biri olan Türkçemiz, ana dil karakteri, seslerin ve eklerin matematik düzeni ve cümle oluşturmaktaki büyük "potansiyel kombinasyongücü"yle millî var oluşumuzun en görkemli göstergesidir.

Sonuç olarak,
Doğu Avrupa'dan
Çin'e, Saha
ülkesine, kuzeyde
İdil Ural'dan
güneyde,
Afganistan'a,
Anadolu'ya,
Mezopotamya'ya
kadar 12 milyon
km.lik bir alanda
etnik unsur
olarak 220 milyon
insan tarafından
az veya çok
kullanılan ve
tarihin en eski
dillerinden biri
olan Türkçemiz,
ana dil karakteri,
seslerin ve
eklerin matematik
düzeni ve cümle
oluşturmaktaki
büyük
"potansiyel kom-
binasyongücü"yle
millî var
oluşumuzun
en görkemli
göstergesidir.

Kaynaklar

AKSAN, Doğan (1996) , Türkçenin Sözcükvarlığı, Engin Yayınları, Ankara

DÖNMEZ, Yusuf (1976), “Türk Dünyasının Beşerî ve İktisadî Coğrafyasına Toplu Bakış” Türk Dünyası El Kitabı, Ankara: TKAE.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (1993), Türk Dünyası Üzerine İncelemeler, Ankara: Akçağ Yayınları.

KARAKUŞ, Mahmut; KURUYAZICI, Nilüfer; (2001), Gurbeti Vatan Edenler: Almanca Yazan Almanyalı Türkler, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,

ÖZKAN, Nevzat Türk Dilinin Yurtları, Akçay Yayınları, Ankara

TUNA, Osman Nedim; (1990), Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dili'nin Yaşı Meselesi, TDK, Ankara